

O sõnastik.

Sõnatüved, kus endine o (kaugemal esimest silpi) tuleks praegose u asemel jälle tarvitusele võtta.

Motto: Kõige raskem, aga ühtlasi kõige kergem uuendus.

Kokko seadnud Joh. Aavik ja V. Ridala.

Hind 35 kop.

Kirjastus „Reform“, Tartus, 1916.

Eelmärkus. Miks o uuesti tarvitusele võtta? Põhjused: 1. (otstarbekohasus:) o läbi on võimalik vahet teha: a) sõnalõppude vahel, näit.: ,see on midagi määratud' (s. o. midagi, mis on määratud), ja: ,see on midagi määratot (otsatot)'; b) sõnatüvede vahel: ,valu' (valutamine) ja ,valo' (valgus); ,lõikoma' (lõikama) ja ,lõikuma' (end lõikama). 2. o edendab keele kõlalist ilo, sest esiteks o on iseendast ilosam häälik kui u ja, teiseks, toob enam tasakaalo ja proportsiooni o ja u vahekorda, sest praego esineb u üleliia, peaaego kolm korda suuremal arvol kui o (Itaalia keeles on vahekord vastopidine). 3. o oli mele vanemas keeles olemas ja veel 50 aastat tagasi kirjakeeles (ajalooline põhjus). — Kust teada, kus enne u asemel o oli? Lõuna-Eesti (Tarto, Võru, Setu) murdeist ja Soome keelest, kus endine o alal püsinud.

86113

Muute- ja tuletuslõpud, kus u asemelle o.

1. **-o** lõpuline mitmuse osastav -a lõpulisest tüvedest: (neid) jalgo, kano, kalo, vano, kirjo, heino jne. Järelikolt ka samade sõnade muis i-mitmuse vormides: vanos kirjos, (mine mu) jalost jne.
2. **-go, -ko** lõpuline käskkõne: olgo, tulgo, kirjotago, andko, tõmmako jne.
3. **-k** lõpuliselised tuletused (-ak, -ek, -uk, -ik, -dik, -lik, -mik, -nik, -pik, -rik, -stik, -vik), om. **-ko**: kõnnako, olekol, tüdrukolle, isikolt, vabadikos, õnnelikost, kolmikos, kunstnikoga, kanarpikos, laevastikota, videvikoni; — vastastikko, läbistikko; kohakoti jne.
4. **-ng**, om. **-ngo**: lahingo, lepingolle, murrangos, tellingolt jne.
5. **-to**, om. **-toma**: õnneto, armetoma, määratomalt jne.

Märkus 1. Tüvelõpu o püsib kõigis muutevormides: seepärast, on kord „tüdruko“, siis ka „tüdrukolle“, -kolt, -koga jne; „katsoma“, siis ka „katson, katso“ jne.

Märkus 2. O on ka aegsõnos, mis -a lõpulisist algsõnost tuletet: kirja — kirjutama, jalga — jalgutama, ilma — ilmotama jne.

Muute- ja tuletuslõpud, kus u püsib.

1. **-nud** ja **-tud** lõpuliselised partitsiibid: annud, antud, kuulnud, kuuldud, kirjotanud, kirjatatud jne.
2. **-us** (-dus, -lus, -ndus, -stus, -sus), om. **-use**: sõrmus, alus, hulgas, vastus, õigus, kahtlus, toredus, kirjandus, kohustus jne.
3. us-sõnost tuletet **-une** ja **-uti** lõpuliselised: laiune, pikkune, suurune; laiuti, pikuti, suuruti jne.

4. **-ur**: ankur, kangur, nahkur, suhkur jne. (om. ankru, kangru, nahkru, suhkru), nuuskur, lendur jne.
5. **uke(ne)** lõpulised diminutiivid: lapsuke, pojuke, vihmuke jne., ainult neil, mis o- algtüvedest tuletet, jääb **-oke(ne)**: kelloke(ne), ainoke(ne) jne.
6. **-uma** lõpulised enesekohased (refleksiivid): anduma, leiduma, kuuluma, pettuma, avalduma; lupjuma (lubjaks muutuma).

Märkus 1. Erandlikolt võivad -os lõpulised olla mõned üksikod I ja II vältelised deverbaalid (aegsõnost tuletet sõnad): annos (sõnast 'andma'), keedos (keetma).

Märkus 2. Ka suurem hulk praegosi -uma lõpuliselt algverbe (s. o. mis mitte ei ole teisest verbist tuletet) jäävad -uma lõpulisiks: jahtuma, juhtuma, liikuma, vinduma, puuduma; — -o lõpulised neist antakse sõnastikos eraldi; näit.: vajoma, sammoma jne.

Sõnastik.

Eelmärkus. 1. Sõnastikos ei anta: a) võõrsõno (advokaat, kino, hertsog jne.), b) uuemaid Soome laensõno, mille tarvitusele tulek ebakindel; c) sõno, mis ülemaal loeteldud lõppude abil alg- ehk lihttüvedest tuletet: õnnelik (sõnast „õnn“), tammik (tamm), toodang (tootma); d) kokkopandud sõno (näit. „patoelo“); nende osad tulevad üksikolt järele vaadata; e) välja on jäetud ka mõned õige haruldased ja murdelised sõnad. 2. Sõnastikos antakse: a) need Eesti rahvakeelsed tüved, kus o kaugemal esimesest silpi esineb: talo, hapo, ammo, arv-o, kirjut-ama, -us; kõigis neist tuletet sõnos, mis ainult tarbekorral antakse, on muidugi ka o: hapokas, ammone, arvoline, kirjutaja; ainult kui -us, -ur, -uma tüve lõpphääliko asemelle astub, kaob o: õud-o, loid-o, aga: õudus, loidus; „harjutama“, aga „harjuma“; täielisuse pärast ka mõned -u tüved. 3. Kus u või o kahtlane, on? järele; esimesena antud vorm on soovitatavam.

Kõigis muus sõnos (välja arvatud need, mis ülemaal esitet rajotuste alla käivad), mis sõnastikos ei sisaldu, on kaugemal esimest silpi u.

A.
 abo (?)
 aegotama
 aer -o
 ago
 ain-o, -lt, -s.
 ajo (pää-)
 ajo (-jää)
 ajoti
 amb -u, -ma
 ammo, -ne
 ammoma
 annos
 anom
 arm -o
 aro (väli, stepp)
 aru (arusaamine)
 arv -o, -stama
 auk, -o

E.
 ehotama
 elo, -kas
 ennego

H.
 hago
 haigotama
 halg -o
 hajo|ma, -tama
 hamboline
 hang -o
 hammostama
 hapo
 hargõma
 haru, -o (?)
 harotama
 harjotama (aga
 harjuma)
 harvo -ti
 haudoma
 heit -o
 hiid -o
 Hiitoma
 hiljako, hiljo, -ti
 himo

hobo, -ne
 hoid -o
 hoog -o
 hurjotama
 hädaht -o
 hõim -o
 hõlp -o, -bos
 hõõroma

I.
 ido
 iho
 ihoma
 ilmo -ke, -tama
 (aga ilmuma)
 ilo
 iso

J.
 jago, -s
 jaguma
 jaho, -u (?)
 jalo, -li, -tama
 jano, -ma
 jatk -o
 joodod
 joro, -tama
 juust -o
 jõud -o
 jäno, v. jano
 järk -o
 jätk -o (v. ja-)

K.
 kaagotama
 kaal -o, -ma
 kaap -o, -u (?)
 kaard -o
 kabo
 kado, -ma
 kaelsotama
 kaev, -o
 kahk, -o
 kahjo
 kahl -o
 kall -o
 kaiso- tama

kakk -o
 kaljo
 kalm -o
 kamal -o
 kampsol, -on
 kand -o
 kangotama
 kargotama
 kasv -o
 katk -o
 katkoma
 katsoma
 katos
 kaudo
 keedovili
 keeld -o
 keerd -o
 keero -line, -tama
 kehotama
 kelloke
 kibovits
 kidoma
 kihk -o
 kiholane
 kihotama
 kiil -o, -ma
 kiit -o
 kilo (kala)
 kirjotama
 kiroma
 kisk -o, -ma
 kitkoma
 kitotall
 kiud -o (?)
 kodo
 kogo, -dus, -ma
 (aga koguma =
 end kogoma).
 koho(-piim) (?), -ma
 koit -o
 kojo
 kokotama
 koljo
 kolo (tähend. auk,
 nupp, pää)

kolu (vana kolu)	lahjotama	lällotama
kool -o	lah ko, -os, -otama	lämmone
koon -o	laid -o	läng -o, -s
koonotama	lahkuma	lõhkoma
kops -o	lait -o	lõikoma (midagi)
korrotama	lamm -o, -ma, -tama	lõikuma (end lõi-
kotto (= kodont)	lang -o (sugulane)	kama)
kubu, -o (?)	lang -u (langemine)	lõks -o
kudo, -ma	lapoline	lõmm -o
kuhm -o	laso, -ma	lõngotama
kujo, -tama	latsoma	lõõrotama
kulm -o	laug -o	lõõto ma, -tama
kulo (rohi)	lauk -o	
kulu (kulumine)	leelotama	
kummo li, -tama	leet -o	M.
kummuma	leid -o	mado
kupp -o	lend -o	mago (kõhos)
kurm -o	lenno k, -kas	magu (maik), -s
kussotama	lepp -o (?)	maim -o
kuul -o(jutt)	ligo (likko), -ma	majotama
kuuluma	Lihola	mano (juure)
kägu, kägo (?)	liho ma, -nik	manu (varandus)
kähko	liidos (-e)	marjo l -line
kähm -o	liigod	maru, -o (?)
känd -o	liimokas (?)	matos
kängo -s	liir -o, -tama	meno
känts -o (?)	liisk -o, -ma	mihoke, misoke
käpokil	liist -o	Mikk -o
kärsotama	ling -o	mito
kääbos (?)	lino ne, -tama	molo
kään(d) -o	litsoma	mood -o, -os, -ostama
kõbos (?)	lohk -o	muhk -o, Muhomaa
kõdo, -ma	loid -o	muido
kõht -o, -holi	loik -o	mugiotama
kõlo	loit -o	mullo, -ne
kõrvo, -tama	lokoti	murd -o
kõso	longo (?)	muro
kõõrotama	lood -o	muso, -tama
kõssotama (?)	loog -o	mutso, -tama
köönotama	loom -o, -lik	muut -o; -uma
kühm -o	lopergone (?)	mälo
küüt -o	lossotama	mäluma
L.	lukk -o	märk -o (?)
lado, -ma	luts -o	mõist -o
lago, -ma, -nema	luul -o	mõjo, -ma

mõl|gotama, -koma
mõno, -s
mõrtsokas
mõro
mõõt -o

N.

naak -o
naast -o
nado
naelotama
nago
neeld -o
neer -o
neet -o
neid -o, neio
nendago
nibo
nido -ma
niso
nor|g -o, -os, -otama
nägo -s (ka -us)
näljotama
näso
nõbo
nõeloma
nõgo
nõtk -o

O.

oht -o
oid -o
oim -o
oit -o
olo, -line
ono
orb -o
ordo
org -o
ost -o
otsego

P.

paabo
paast -o, -ma
pado

paelostama
pago
pahr -o
pah|t -o, -otama
paigo|line, -tama, -ta
paind -o
paino|s (-nsa), -tama
paiok
pais -o, -uma
pakk -u (puu-)
pak|koma, -otama
palito
paljo
palo
paos
parako
parm -o
paron
patt -o
peaaego
peebolind
peerg -o
pees -o
peig -o
peit -o
pelg -o
pelo|tama, -to
pero
pett -o
pido
piho
piho (puru), -stama
piil-o (-part), -ma
piirg -o
piisotama
piitsotama
pikergone
pillo|ma, -tama
pilo(silm), -tama
pingo|l, -tama
pino
pisohänd
plago
poiso
pojo

pordo
porojomm
praego
prago
Priido
puder, -dro
pudo
pugu, pugo (?)
puik -o
pujo
pujotama
pulo
puno
punoma
päits -o
Pärno
päts -o
põgo, -s
põhk -o
põim -o
põld -o
põlg -o
põpp -o
põrgu, -o (?)
põrm -o
püüd -o

R.

raag -o, -s
raas -o, oke
rahk -o
rahn -o
raioma
raho
raisik -o
rakk -o, -kene
ramm -o, -s
rasam -o
rebo
redo
ribo
riid -o
riitol, -ul
rikkoma (teist)
rikkuma (rikki
minema)

ringotama
rinnoli
riso
rogoski
rohi -o
roid -o
roisk, roist -o
roog -o
roots -o
ropp -o, -u (?)
Ruhno
rumm -o
ruso, -ma
rutjoma
rutto
rõdo
rõh|k -o, -oma
rõugotama
rõuk -o
rüüst -o (?)

S.

saad -o
saat -o
sado
sago
sakk -o
salk -o
salo
samm -o, -ma
samo, -ti
sapotama
saps -o
sead -o (gen. ,säo')

sego
seis -o
sidoma
sihoke
sigodik
siil -o, -ma
siirp
sikk -o
sikotama
silk -o
sillotama

siloma
sirguma
sipotama
sirg -o
siro|l, -kil, -tama
siug -o
soi|goma, -otama
sokk -o
sokotama
somp -o, -ma
sooto, -maks
sorg -o, soros
sugu, sugo (?)
suuto, -maks
säherdone
sälg -o
sääd -o, -os [dsa]
sõbrostama
sõeloma
sõi|t' -o, dotama
sõno|m, -ma, -tlema
sõud -o
sõõrd -o

T.

tagoma
tah|k -o, -oma
tahk -o
talgod
talo
talu|ma, -tama
tammo|ma, -tama
tang -o
tano
tapp -o
targo
tarm -o
Tarto
taro
taso, -ma, -tama
tead -o (gen. ,täo')

tego
terotama
tibo
tigo

Tiio
tiir -o, -ma
tiivo|tama, -to
tillotaja
timmokas
tinotama
tohk -o
tohl -o
toht -o
tohoto
toidos
toit -o
toro
toss -o
toso
tuito
tujo
tukostama
tulo, -line, -s, -to
tund -o
turgotama
tuss -o
täkk -o
tänavo
täno
tõhos
tõmmo
tõngoma
Tõno
tõro
tõtto
tõug -o
tõuk -o
tükruk -o

U.

uibopuu
ulgomeri
ulo-
ummostama
unar -o
uno, -ma, -stama
up|poma, -otama
usk -o, -ma
usotama, -to

V.	vest -o	võit -o
vaen -o, -ma	vibo, -ma	võlgo
vago, -ma	vido -s, -silm	võloma
vah t -o, -otama	vihk -o	võn k -o, -gotama
vaik -o	vihtoma	võnkuma
vaim -o, -lik, -stama	viholine (aga vihus)	võr k -o, -gotama
vain -o	viinotama	võrsoma
vaiotama	viirok (?)	võro
vajo ma, -s, -tama	viisk -o	Võro maa, -lane
valo (valgus)	viit -o	võso, -ma
valu (kibedus)	vilto	võ t -o, -oline
valv -o	viloma, -tama	Võõbs -o
van doma, -notama	ving -o	võõrostama
vari -rjo, -nd, -tama	vino	
varo, -ma, -tama	Viro maa, -lane	Ä. Ö. Ü.
varus, -tama	virotama	älotama
varvol	viisotama	ärgotama
varvo line, -tama	voog -o	õgo
vasto, -stama	vään(d) -o	õhotama
vastutama	võhk -o	õhto
vatsoli	võido, -kas	õud -o
veder -dro	võim -o	ümmargone
vedo	võisto	

Järeilmärkus. Esimesena seda laadi katsena on käesolev sõnastik paratamata puuduline: pääle kõheluste ja ebakindluste, mida küsimusmärgid ja toppelvormid märgivad, võib ses leiduda ka eksimusi ning väljajäetusi, mida kõiki ei jäta ära otsustamata, parandamata ja täiendamata edesine o elostamisliikumine, kui see elojõuliseks kujoneb. Käesoleva sõnastiko otstarve on pääasjalikolt kogo küsimust algatada ja ühtlasi ka esialgist toetuspunkti ning juhtnööri anda neile, kes restitueeritud o tegelikus tarvitamises soovivad katseid teha.

Pikemalt o küsimuse üle v. Joh. Aavik, Katsed ja näited I, lhk. 33—43 (sääl lhk. 38 alumist kolm rida üles paigutada).

Kirjandus, kus endine o uuesti tarvitusele võetud.

Paul Heyse: Niino ja Maaso. Eestindanud ja järelsõnaga vaarustanud Joh. Aavik. Hind 25 kop.

Tühimaja (Hirmu ja õuduse jutud IV). Tõlkinud ja järelsõna kirjotanud Joh. Aavik. Hind 25 kop.

Дозволено военною цензурою.

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk.